

VÁJÉLECH „És ment”

2022. szeptember 30. péntek/ 5782. Tisré hó 5.

XVIII. évfolyam/51. szám

Vájélech Hetiszakasz tartalma וילך

Vájélech („És ment”) hetiszakasz elbeszéli Mózes földi élete utolsó napjának eseményeit. „Százhusz éves vagyok én a mai napon,” így szól a néphez, „nem bírom többé a járás-kelést.” A vezetést átadja Józsuának és befejezi a Tóra írását egy tekercsen, amelyet aztán a lévitákra bíz, hogy azok azt a frigylárában őrizzék.

Mózes kihirdeti a Hákhél micváját: hétévente, minden smitá-ciklus első évének Szukkot ünnepekor Izrael egész népének – férfiaknak, nőknek és gyermekeknek – össze kell gyűlnie a jeruzsálemi Szentélynél, hogy ott a király felolvasson nekik a Tórából.

A hetiszakasz egy jövődőléssel fejeződik be, miszerint a jövőben Izrael el fog fordulni az Örökkévalóval kötött szövetségétől, s emiatt az Örökkévaló elfordítja majd az Ő arcát választott népétől, de egyúttal az az ígélet is elhangzik, hogy a Tóra „nem fog (Izrael) ivadéka ajkáról feledésbe menni”.

„Gedáljá börtje”

Az őszi nagyünnepek, Ros Hásáná, Jom Kipur és Szukot között megbújjik egy gyásznapi, amiről kevés szó esik: Gedáljá börtje. Amikor a babiloni király, Nebukonodozor babilóniai király megtámadta Jeruzsálemet, lerombolta a Szentélyt, tömegével mészárolta le vagy hurcolta rabságba a zsidókat, egy kis közösséget hátrahagyott Júdeában. Az alacsonyabb néprétegekből származó zsidó lakossággal az volt a terve, hogy fenntartják az ország mezőgazdaságát, nem akarta ugyanis sivataggá változtatni a virágzó földet. A hátrahagyott zsidók felügyeletére egy babilóniai helyőrséget telepített az országba és kinevezett egy kormányzót is, Gedálját, Ahi-kám fiát.

Gedáljá kedves és szelíd ember volt, ugyanakkor rátermett vezető is, aki a régió biztonságának megszilárdítását tekintette elsődleges feladatának, így rávette a hátrahagyott zsidókat, hogy állítsák helyre az ország mezőgazdaságának működését. Ahogy helyre állt a rend és a biztonság, úgy tértek vissza a babilóniaiak elől elmenekült, bujdosó zsidók is, többek között egy Ismáel nevű férfi, aki az utolsó júdeai király családjából származott.

Ismáel irigykedett Gedáljára és merényletet tervezett ellen. Hiába figyelmeztették erre a kormányzót, ő nem tudott ilyen gonoszsgot elhinni Ismáelről. Amikor azonban Ros Hásánái ünnepségre hívta társaival, azok rátámadták és meggyilkolták Gedálját és fogságba ejtették kíséretét. Erre a tragédiára emlékezve börtölünk Ros Hásáná utáni napon.

Az országban maradt zsidók megrettentek: attól féltek, hogy Nebukonodozor bosszút áll rajtuk így elhatározták, hogy Egyiptomba menekülnek. Jir-mijáhu próféta, aki maga döntött úgy, hogy a babilóniai királyi palota helyett Júdeában marad, óvva intette őket, felhívva a figyelmüket arra, hogy biztonságuk csak rövid ideig fog tartani rabszolgaságuk korábbi helyszínén. A prófétának – akit a menekülők magukkal vittek – igaza lett: a zsidók elzüllettek Egyiptomban és áldozatul estek Nebukonodozor seregeinek, akik nem sokkal később megtámadták az országot – ezzel lett teljessé a babilóniak pusztítása a zsidó népen.

Jom Kippur

Jom Kippur – „magyarul” gyakran Jankipernek mondják – a zsidóság nagy lehetősége. Abban a vallásban, amely nem ismeri a vétkezés-gyónás-vezeclés-vétkezés végtelen körforgását, egyetlenegyszer egy évben megadatik a bűnbánatot követő engesztelés lehetősége.

A Tóra leírja a Jom kippuri szentélyszolgálat kötelező áldozatait, szám szerint tizenötöt, amelyeket Áron főpap és utódai, a mindenkori főpapok, mutattak be, hogy engesztelést nyerjenek „maguknak, házuk népének és Izrael közösségének”. Az áldozatok között szerepelt egyebek mellett két kecskebak, melyek közül egyiket Istennek áldozták fel, ez volt a „bűnbak”, a másikat pedig a pusztaságba küldték, hogy „magával vigye Izrael minden vétjét”. A szertartások szimbolikus jelentőségével kommentátorok sora foglalkozott.

Jom Kippur volt az év egyetlen napja, amikor a Szentek Szentélyébe – ez a Szentélyben egy külön elzárt rész volt – a főpap beléphetett, és ott bűnvallomást tett a maga és az egész nép nevében.

Amikor aztán épségben visszatért a hívek közé, nagy volt az öröm, mivel ez azt jelentette számukra, hogy a főpap által bűnbocsánatot nyertek.

A Szentély pusztulása után az áldozati kultusz helyét az imák foglalták el. Ez mindenekelőtt a Jom kippuri Muszáf imában foglal el jelentős részt. Itt szerepel az áldozati rend leírása, minek során a főpap vallomást tesz:

„Istenem, vétkeztem, jogtalanul cselekedtem és bűnt követtem el ellened, én és házam népe”.

Vallomásában ekkor ejti ki a főpap azt a kimondhatatlan négybetűs Isten-nevet, amit zsidó ember nem ejt ki, és nem ír le soha, és a főpap is csak ezen a napon. Amikor a Szentélyben a gyülekezet ezt meghallotta, mindnyájan arcra borultak és felkiáltottak: „Áldott legyen a neve, akinek dicső királysága örökkön-örökké tart”. Ezt jelképezi a Muszáf ima alatti magatartásunk, amikor is több ízben arcra borulunk.

Jom Kippur a zsidóság legszentebb ünnepe, a Szombatok Szombatja. Kizárólag erre az egyetlen napra ír elő a Tóra böjtöt. Magyarul még Engesztelőnapnak, valamint Hosszúnapnak – utalva a 25 órás böjtre – is szokták nevezni.

A böjten kívül Bölcsseink még további négy megszorítást, azaz „sanyargatást” írnak elő erre a napra:

nem szabad bőrből készült cipőt húzni (csak gumi vagy fából készült szandált); nem szabad tisztálkodni; nem szabad piperészkedni (illatos kenőcsöt használni), és tilos a házasság. Maga a böjt rendkívül szigorú, mert még a száj megnedvesítése is tilos.

Férfiaknál 13 év, nőknél 12 év felett kötelező a böjtölés, de csak és kizárólag egészséges emberek esetében. Ennél fiatalabbak is szoktak néhány órát böjtölni, hogy fokozatosan hozzá edződjenek a szokásokhoz, a nap hangulatához.

Amennyiben valakinek az orvosa megtiltja, hogy böjtöljön, akkor is köteles enni, ha maga úgy is érzi, hogy képes böjtölni.

EMBERBARÁT HETILAP NAGY FÜVÁROS ZSINAGÓGA

ב"ה

Vájélech – (וילך)

HETISZAKASZ

BŰNBÁNAT SZOMBATJA

Egy nagymama lement a tengerpartra a kisunokájával. A gyerek kérte, hogy belemehessen a vízbe és a nagymama megengedte. Akkor hirtelen nagyon erős szél támadt és magas hullámok jöttek, elsodorták az unokát. A rémült nagymama az égbe kiáltott és csodáért fohászkodott. A csoda pedig azonnal meg is történt, a szél iránya megfordult és a gyereket a partra sodorta. A nagymama megölelte a fiút, mint aki nem hiszi, amit lát, aztán észrevette, hogy a gyerek sapkáját elvitte a víz. Akkor felnézett és azt mondta: Világ ura, kérlek, lehetne a sapkát is?

Jom kipur misná a Talmudban Rabbi Akiva ismert beszédével érnek véget. A rómaiak Rabbi Akivát és kilenc másik híres rabbit/tanítót öltek meg kegyetlen módon Jom Kipur napján. Ez az oka, hogy a Kol-Nidrében mondjuk: „Fény jár az igazaknak, és öröm az egyenes szívűeknek.” és a szöveg utolsó szava: Rabbi Akiva. Így tisztelgünk emléke előtt a halála napján. Fussuk át Rabbi Akiva beszédét, és olvassuk: „Izrael népe! Ki előtt vagytok ti tiszták? (lélekben) és ki tisztít meg benneteket? (bűnöktől, vétkektől) Menyenyei Atyátok! Mert a mikve megtisztít a tisztátalanságtól, de a Jóisten tisztítja meg Izraelt (a lelki tisztátalanságtól). És ezeket a meleg szavakat olvasva megkérdezhetjük: Hát nem tudtuk-e Rabbi Akiva nélkül is, hogy van lehetőség a bűnbocsánatra? Most halljuk ezt először?

Bölcsseink szerint az emberi természet olyan, hogy mindenki törekszik a tökéletességre. Mindannyian a legjobbat szeretnénk kihozni a helyzetekből. Ha indítunk egy vállalkozást, azt szeretnénk, hogy az legyen a legnagyobb a városban, vagy az országban. Ha szakmát tanulunk, szeretnénk a létra legmagasabb fokára feljutni, stb. De a tökéletesség keresésének nagy ára van! A perfekcionizmus a kudarc és a nem-cselekvés melegágya! A gondolat, hogy nem leszünk teljesen jók, megakadályozza, hogy elérjük az „elég jó”-t amire pedig képesek lettünk volna. Ahogy a rabbi mondja: „A jó legnagyobb ellensége a tökéletes” A legtöbb dologban, amit tökéletesnek akarunk látni, még a jót sem tesszük meg, hanem inkább semmit. És pontosan ezt mondja Rabbi Akiva: Az Örökkévaló nem perfekcionista, nem a „mindent vagy semmit” elvén működik. Ellenkezőleg. Ő figyel minket, ahogy mászunk felfelé a létrán, és neki minden lépcsőfok egy külön világ. Azt is mondja Rabbi Akiva: „A mikve megtisztít a tisztátalanságtól...” de a mikvébe merülve olyanok is megmerítkeznek, akiknek valami súlyosabb tisztátalanságuk van, és emiatt nem lesznek tiszták teljesen, rajtuk marad akár napokig vagy hetekig is a tisztátalanság. Mindannyiunknak vannak könnyebb és súlyosabb „bűnei” amiktől csak részben tisztít meg a mikvébe merülés. Akkor mondhatnák a perfekcionista: minek is merüljek mikvébe, ha úgysem leszek teljesen tiszta? Inkább hagyjuk. De a szellemi gondolkodás egész más. Isten előtt minden egyes, a fejlődés irányába tett lépés igenis óriási lépés! Ha megszabadulhatsz egyetlen könnyű „bűn”-től, hát ugrás a vízbe! A következő évben pedig folytasd a fejlődést és talán már megszabadulsz a súlyosabbtól is! És ez az igazán jó hír, mert ma sokan tudják, hogy valószínűleg nem lennének képesek nagy dolgokat/változásokat véghezvinni, és jövőre is itt állhatnának a bűnbánat szombatján és látnák, hogy ugyanazokkal a bajokkal küzdenek. És akkor jön Rabbi Akiva a bátorító és forradalmi ajánlattal: Az élet célja nem a tökéletesség elérése, hanem az előre-lépés! Vegyél egy témát az életedből, amiben a következő évben fejlődni akarsz, és összpontosíts rá! Tegyél egy lépést! Emlékezz, minden egyes megtett lépés óriási lépés! Így szépen napról napra, évről évre haladva, mindig a fejlődés útján jársz, és ezzel Isten útján!

Glitzenstein Chaim Shaul rabbi

A MEGTÉRÉS SZOMBATJA SÁBÁT TSUVÁ

HETI SZIDRA

„Térj meg, Izrael, Istenedhez, az Örökkévalóhoz, mert bűnöd miatt buktál el! ... ezt mondjátok neki: bocsáss meg minden bűnt, és fogadd szívesen, ha ajkunk gyümölcsét áldozzuk neked! ... Aki bölcs, belátja ezeket, aki értelmes, az megérti. Mert egyenesek az Örökkévaló útjai, az igazak járnak rajtuk, a vétkesek elbuknak rajtuk.”

A Ros HáSáná és Jom Kippur közötti szombaton, amelynek A Megtérés Szombatja - Sábát Tsuvá - a neve, olvassuk ezt a háftárát, amelyben Hoséa, Michá és Joél próféták könyveinek részletei szerepelnek. Mindhárman a megtérés koncepciójáról, mikéntjéről beszélnek. Hoséa életével és a zsidó néphez való ambivalens viszonyával már volt alkalmunk megismerni Michá prófécijából itt csak három vers kapcsolódik a heti háftárához, azok is valószínűleg azért, mert előfordul bennük a táslich kifejezés, a Ros HáSáná délutáni rituálé elnevezése, amikor „a tenger mélyére dobjuk minden vétkünket”.

A megtérés gondolata vörös fonálként húzódik végig a próféták írásain. Nemcsak JÓNA könyve, amelyet Jom Kippur délutánján olvasunk máftírként - és amely egy nem zsidó nép megtérésének történetén keresztül tanít a bűnbánat fontosságára -, hanem a többi prófétai írás is sokat foglalkozik a megtérés gondolatával, amelynek alapjai a Tórában gyökeredznek.

A megtérés a múlt elvetése, a vétkek, a helytelen cselekedetek kijavítása, fogadalomtétel a jövőre. A Talmud szerint azt, aki úgy követ el bűnt, hogy végiggondolja: „Most elkövetem, azután majd megbánom a vétkeket”, vagy „Most vétkezem, és majd az Engesztelés Napján megbocsátást nyerek”, nem segítik hozzá a megtéréshez.

Hoséa felhívásához – „Térj meg, Izrael ...” - méltán kapcsolódik itt Joél prófécija. Joél ben P'tuélról, akit „a megtérés prófétájának” szoktunk nevezni, jóformán semmit sem tudunk. Egy midrási forrás szerint Menássé királysága idején élt, de erre nem találunk történelmi utalást. Egy másik legenda szerint azonos Sámuel próféta Joél fiával. Ámosz Cháchám a Dáát Mikrában úgy vélekedik, hogy Joél a Második Szentély építése utáni időszakban tevékenykedett. Ezt filológiai bizonyítékokkal támasztja alá. Ilyen például az, hogy Joél mindig Júdeát említi Erec Jisráélként: „Júdában azonban örökké lakni fognak, Jeruzsálemben is nemzedékről nemzedékre.” (Joél4:20.) Joél nem említi a királyt, amikor arról a gyülekezetről beszél, amely a Szentélyben imádkozott.

Érdekes, hogy amikor Joél a megtérés szükségességéről beszél, nem említ konkrét vétkeket, és nem ostromozza a bálványimádást. Ez is azt látszik bizonyítani, hogy a próféta a Második Szentély idejében működött, amikor a heves bálványimádás már eltűnt a zsidó nép kultúrájából, és helyét egyéb vétkek foglalták el. Joél a „görögöket” távoli népként említi: ez is arra mutat, hogy az ő idejében még nem fenyegette Izraelt a hellén hódítás.

EMBERBARÁT HETILAP NAGY FÜVÁROS ZSINAGÓGA

ב"ה

A MEGTÉRÉS SZOMBATJA SÁBÁT TSUVÁ

HETI SZIDRA

„Fújjátok meg a kürtöt a Cionon, fújjátok riadót szent hegyemen! Tartsatok szent böjtöt ... sírjanak a papok, az Örökkévaló szolgálói! Így szóljanak: Szánd meg, Örökkévaló, népedet, ne engedd, hogy gyalázzák örökségedet! Ne csúfolhassák őket a pogányok! Miért mondanák a népek között: Hol van az ő Istenük?”

A kürt, a sófár megfúvása, a böjtre való felhívás, a papok sírása - mindez a megtérés jelképe. Joél korában pusztító sáskajárás volt. A próféta, aki ebben Isten büntetését látta, felszólította a népet, hogy térjen meg, bánja meg bűneit, hogy Izrael Istene könyörüljön rajta, és távolítsa el az „északit” - így nevezi a sáskát, talán azért, mert észak felől tört rá az országra.

A Dáát Mikrá Biblia-magyarázat ezt megkérdőjelezi, mert Erec Jisráélba rendszerint dél felől, Egyiptomból, illetve a Líbiai-sivatagból érkeznek a sáskafelhők. Egy midrási forrás szerint „az északi szél... onnan jön, ahol az ártók, a rossz szellemek lakoznak, és onnan jön a világra minden rossz...” (Pirké d'Rábi Éliezer 3.). Eszerint az „északot” jelképesen kell érteni, akárcsak Jirmijáhunál: „Észak felől tör rá a veszedelem az ország egész lakosságára.” (Jeremiás 1:14.) Ámosz Cháchám leír egy beszélgetést egy öreg jeruzsálemi zsidóval, aki elmondotta, hogy az 1915-ös nagy sáskajárás során a pusztító rovarhad mindig észak felé haladt, mintha iránytűt követne...

„Miért mondanák a népek között: Hol van az ő Istenük?” Ez visszatérő motívum a Bibliában. A Zsoltárok könyvében (79:10.) szó szerint ugyanez áll. A zsidó nép Isten népe. A hozzá való ragaszkodás miatt ér bennünket minden baj. Ha a népek gúnyosan kérdik, hogy hol van hát a zsidók Istene, miért hagyja, hogy mindez megtörténjék velük: ez az Ő Nevének megszenteltetésének. Ezt az érvet használja fel a próféta, hogy „meggyőzze” Istent: itt az ideje, hogy kiálljon üldözött, veszélyben lévő népe mellett.

A háftára végén a próféta az isteni gondviselés nevében ígéretet tesz, hogy a zsidó nép nem fog többé megszégyenülni - vagyis a népeknek nem lesz alkalmuk gúnyolni és becsmérelni őt, mert teljes szívélvel megtért az Örökkévalóhoz.

Magyar gyerekkor az ultraortodox Bnei Brakban (I. rész)

Ha magyar szót hallok, mélyen megérint. Amikor véletlenül meghallom az anyanyelvemet a buszon – általában egy Izraelben dolgozó magyar beszél a mobilján –, hegyezem a fülem, és próbálok ismerős szavakat elkapni. A szavak, az akcentus, a hangsúly, a hanglejtés varázspálcaként visz vissza gyerekkori otthonomba.

Ugyanez történik, amikor Budapesten járok. Szinte a föld fölött lebegve rovom a szép város utcáit, olvasom az üzletek cégtábláit, figyelem a nyelv zúgását, a cukrászdákban flódnit, dobost, kakaóst, túróst, zserbót veszek, ezek a süteménynevek nosztalgikus felhőbe burkolnak. Annak ellenére, hogy túl fiatal voltam ahhoz, hogy emlékezsek a Madách tér 4.-re, a házra, ahol születtem, Budapesten otthon érzem magam.

De gyerekkoromban, az ötvenes években nem volt nagy élmény, hogy „magyar” vagyok. Csak, aki Izraelben született, lehetett szabre, kiváltságos, aki idetartozónak, valakinek érezhette magát. Két-éves koromban hagytam el Budapestet, hároméves koromban alijáztam, rám ragadt az „új ola” letörhetetlen foltja. Ruti húgom valamivel több, mint egy évvel fiatalabb nálam, tagadta (és talán máig tagadja) a szégyenteljes tényt: a galutban született.

Gyerekkoromban próbáltam megszabadulni szüleim nyelvétől, ha magyarul beszéltek hozzám, héberül válaszoltam. A húgommal együtt levetettük a galut gyalázatát, a belénk ivódott magyar akcentust. Szerencsénkre a gyerekek gyorsan tanulnak, rövidesen szabre lettem, akinek a héber az anyanyelve, a hazája, a vágyálma.

Az idősebbeknek sokkal nehezebb volt. „Igen-migen, repülsz innen” – csúfolták őket, akcentusukat kinevették, kigúnyolták. Büszkék sem lehettek, mint a varsóiak a gettófelkelésre. Szüleim, húgom, én és két nagynéném Kasztner Rezsőnek köszönhetjük, hogy a túléltek. Az élete kockáztatásával szervezte a vonatot. A bergen-belseni táborban hét hónapot töltöttünk, csoda, hogy a húgommal életben maradtunk. De ki büszkélkedett ezzel akkoriban? Kasztner tevékenysége, lelkiereje válságos konfliktusokhoz vezetett, és gyilkossággal végződött.

Néhány tehetséges olén kívül, mint Kishont, Dos és Tomi Lapid a magyarországi olék nem vívták ki az elismerést, senki nem vette észre gyors alkalmazkodásukat, beilleszkedésüket az országépítés cionista ethoszába.

Mindenkinek megvan a maga alijatörténete. Apám, a budapesti Agudat Izrael ifjúsági szervezetének vezetője különösen nehezen akklimatizálódott. A budapesti ultraortodox vezető gyűlölte a munkáspártiakat, megvetette a vallásos cionistákat, egyik munkahelyről a másikra került, és újra elbocsátották. Számára a helyváltogatás nagyobb megrázkódtatás volt a holokausztnál. Nem találta a helyét. A mozgalomból az egyik tanítványa az Agudat Izrael Kneszet képviselője lett, hátat fordított neki. Gazdagsága a múlté, a héber nyelv pedig idegen maradt számára.

Tízéves koromban az akkor kicsi Givat-Smuelből az egyre ortodoxabb Bnei Brakba költöztünk. A Zihron-Meir negyedben, jesiva és kolel közelében apám megtalálta a helyét. Teljes odaadással csodálta a kolelben Tórát tanuló, bozontos szakállú litvániai társait, a mindent fejben tartó bölcs tanítványokat, a litván Tóra-tudósok utódait vagy tanítványait. Éjt nappá téve a Tórát tanulták, és közben az ultraortodox irányzatot erősítették országszerte. „Egész életében bölcsék közelében mindenkitől tanult” – ezt a Misna-idézetet választottam a sírkövére.

Forrás: (szombat.org)

Kiegészítés (Strelisky Lipót) életéről

A Galíciai Brodi-ból (Lemberg-től 90 km-re északkeletre fekvő járási központ) bevándorolt David Brod – később Strelisker Dávid – 1830-ban nyerte el a kántori állást Schwab Löb főrabbi mellett az Orczy ház konzervatívabb közösségében. Streliszky (Bródy) Dávid neves kántor énekében találtak vallási gyönyörűséget a korabeli pesti zsidók. David Brod a népes zsidósága miatt akkoriban Új Jeruzsálem-ként is emlegetett galíciai Brodyban született. Az ő fölmenői pedig talán a ma szintén Ukrajnához tartozó Streliszkből származhatnak. Legalábbis ezt sejteti később használt neve, Strelisker Dávid, amit aztán változatos írásmódokban vittek tovább az utódai a mai napig. Ő maga afféle zenei csodagyerekként kezdte, zenei képzettséget ugyan nem kapott, de elbűvölő énekhangja korán feltűnést keltett szülővárosa zsinagógáiban. Hamarosan távolabb is: bár rabbinak készült, kereskedésből élt, és üzleti útjain szívesen mutatta meg tehetségét más gyülekezetekben is. Így amikor vállalkozása tönkrement, hivatásos hazzán, előimádkozó, előénekes lett. Kántorként került 1822-ben Óbudára, majd 1830-ban áthívták Pestre, a nevezetes Orczy-házba. A „gettó citadellájának” udvarában ekkor már két zsinagóga is állt, ő az „öregekében”, a konzervatívabb irányzatú hívők között működött. Bár kompozíciói kottaismeret híján nem maradtak fenn írásban, mégis országhatárokon túl nyúló hatással volt a zsidó zene hagyományaira.

Sírkövére ez volt felírva: **„Értett ahhoz, hogy a zsidóság szenvedésének egész történetét egyetlen hangban mondja el.”**

Hét gyermeke közül Lipót kitanulta az aranyművességet, majd Magyarországon az elsők között sajátította el az 1840-es évek nagy technika újdonsága, az ösfénykép, a dagerrotípia készítésének mesterségét. Testvére Náthán is jó nevű fotográfus volt.

A magyarországi zsidóság képes története címmel 2014-ben a Vince kiadónál megjelent szép kiállítású vastag képes könyv borítóján és belső 67. oldalán is látható.

A kép első pillantásra az, aminek a címe írja: olajfestmény, „Esküvői jelenet az Oppenheim képek jelmezében”. Valójában egy festménnyé átlényegített (azaz kifestett) fénykép, mely 1870 februárjában készült, Strelisky Lipót és neje, Slé-zinger Róza (1841-ben házasodtak) 29. házassági évfordulóján. (Azt biztosra vehetjük, hogy jelmezben vannak, hiszen viseletük elég régimódi, 1870-ben már semmiképpen sem divatos.) Fent a sarokban, jobbra és balra Strelisky Lipót apja, a híres első pesti kántor David Brod és felesége Fanny az égből áldják meg őket.

Az ünnepi esemény alkalmából készült képről leolvashatjuk mindazt, amit a magyarosodó, ám zsidó identitását megtartó, feltörekvő polgárcsalád önmagáról büszkén megmutatni és az utódok számára megörökíteni kívánt.

Mint ismert, az 1840: XXIX törvény szerint lettek a zsidók kötelezettek, hogy állandó vezeték és tulajdonnevekkel éljenek, a születendőket pedig vallásuk papjai által vezetendő anyakönyvekbe jegyeztessenek be. Ekkor vehette fel David Brod a Strelisker Dávid nevet, amelyből később Strelisky lett. De akkor nem sikerült átvinni ezt a gyakorlatba, nem indult meg az anyakönyvezés. 1851. július 4. rendelet a zsidó közösség hatáskörét egyházi, jótékonyági és tanügyi kérdésekre korlátozta, zsidó közösségből hitközségekké alakultak, szabályozta az izraelita anyakönyvek vezetését és ez a hitközségek

Kiegészítés (Strelisky Lipót) életéről

feladatává vált. Az 1852. november 29-i rendelet szerint a zsidók házasságkötési engedéllyel házasodhattak. Az 1867-es kiegyezés és zsidó emancipációs törvény, továbbá Budapest 1873-as létrejöttét követően csak 1895. október 1-én kezdődött a polgári anyakönyvezés. Mivel Strelisker Dávid kántor a maga idejében nem volt kötelezett anyakönyveztetni saját házasságát és hét gyermekét is, a törvényi változások miatt ez gyermekeire maradt. Strelisky Lipót, aki még 1816-ban született Brodban, amely akkor az Osztrák Császárság területe volt, a kiegyezést követően köteles volt az Osztrák-Magyar monarchiához tartozó Magyarországon anyakönyveztetni családját. Igen ám, de a szülők anyakönyvezése meg kellett, hogy előzze a gyermek anyakönyvezését. A két fellelt iratból következtethető, hogy a Pesti Izraelita Hitközség adminisztrációjának majd két hónapos fejtörést okozott az esett. Strelisky Lipót leányainak anyakönyvezése vsz. más úton történt, mivel idősebbek lévén már régebben férjhez mentek.

David Brod (Strelisker Dávid) és felesége Fanny még az új izr. temető megnyitása, tehát 1893 előtt hunytak el, ezért nehéz megtalálni sírhelyüket. Lipót hosszú és eredményes életet élt 90. éves koráig (elhunyt 1905.06.20). Sírhelyét a Kozma utcai zsidó temető 1. parcellája, 5. sor, 5. helyén találtam meg. A felirat szerint majd 118 éves emlékmű kivételesen jó állapotba van ma is. Két nővére is 99 éven élt.

A zsidó hitközség iktatónaplójában 1882. november 29-i dátummal Strelisky Lipót kezdeményezte fia, Streliszky Sándor utólagos anyakönyvezését a Pesti Izraelita Hitközségnél. Ez felettébb érdekes, mivel Strelisky Sándor, aki Pesten született, ekkor már 24 és fél éves volt!

Streliszky Sándor halotti anyakönyve szerint 1858. április 15-én született Budapesten Strelisky Lipót (1812 vagy 1815-1905.06.20) fotográfus és Schlesinger Róza (?-1870.05.05) legkisebb gyermekeként. Más helyeken 1851-re teszik születése évét. Hat nővére volt: Zsófia (Lubelsky Sándorné, Malvin (Grünwald Jakabné), Linka, helyesen Lenke (Arnstein Henrikné), Leontin (Kuhn Leóné), Friderika (Fayer Zsigmondné), Klára (Schlésinger majd Szél Mórné).

Strelisky Sándor vsz. 1888-ban vásárolta meg Mátyásföldön a mai Csinszka utcai telket és Valkmer Raymond építész az akkori 1198 négyszögölnyi területen tervezhette nyaralóját. Édesapja Lipót, akitől tanulta és örökölte a prosperáló fotográfias impériumot ugyan ekkor már jóval a 70-en túl volt, de mivel majd 90 évet élt, nagy valószínűséggel nem csak részt vett a mátyásföldi nyaraló vásárlásában, hanem személyesen járt is ott. Halálig birtokolta az ingatlant, amely 1948-1956 között a Budapesti Cipészek és Csizmadiák üdülőháza volt.

A budapesti színháznak Strelisky Sándor lett a házi fotográfusa, és az nem volt véletlen, mivel édesapjától örökölte ezt a kiváltságot is. Fizetését pedig természetben kapta: két zsöllye minden este az ő számára volt lefoglalva a színházban— mondhatni - ezen a két zsöllyén nőtt fel. 1893-ban is a Mátyásföldi Nyaralótulajdonosok választmányába választották. Színházi fotózás közben került közelebbi kapcsolatba Béni Irmával, akivel

Kiegészítés (Strelisky Lipót) életéről

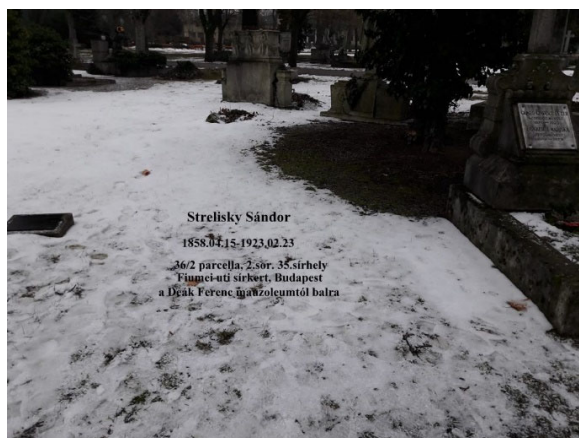
az 1890-es évek közepén köthetett házasságot. Nevelt lányuk volt Ligeti Juliska, Dezső József özvegye (mindketten a Nemzeti színház tagjai voltak). Katolizálásának időpontját nem találtam. 1908-ban már, mint keresztszülő vett részt izraelita leány kitérésében vallásából Mátyásföldön. 1913-ban a Mátyásföldi Nyaralótulajdonosok Egyesületének 25 éves jubileuma alkalmából az akkor még élő öt alapító egyikeként örökös dísztagságot kapott. A Tanácsköztársaság idején Strelisky komoly retorzióknak volt kitéve, üzletvitelét erősen korlátozták. 1920. január 5-én kötött újabb házasságot a pozsonyi születésű Swetlik Karolinával.

Strelisky Sándor gennyes veselobban 1923. február 23-án hunyt el, és február 26-án temették a Kerepesi úti temetőben. Ekkor még élt négy nővére.

2019-ben egy a Streliszky családról szóló program során megjelent egy Streliszky leszármazott, aki a fent mellékelt ifjú korból származó fotót bocsátotta rendelkezésemre. Fel-

nőtt korából sajnos nem maradt fen egyetlen Strelisky Sándort ábrázoló fotó sem, hacsak a mátyásföldi nyaralója korabeli fényképén nem ő van megörökítve egy kerti padon ülő kalapos ember formájában.

Halálát követően 1926-ban József Ferenc főherceg első alkalommal adományozta az udvari és kamarai címet a Strelisky műterem vezetőjének, elismerésül a fenséges családról készült fényképért.

Streliszky Sándornak nem állítottak síremléket (Kerepesi úti temető)

Neki ugyan nem voltak utódai, de a nagy Strelisky család leszármazottai bizony nagyon is érintve voltak a Vészkorszak idején.

Köszönjük a kiegészítést Dr. Goldberger Tamásnak

EMBERBARÁT HETILAP NAGY FUVÁROS ZSINAGÓGA

ב"ה

RECEPT-TÁR

Sólet, avagy „Csólent”

Kevesen tudják, hogy a sólet igazából a zsidó konyha egyik tradicionális fogása. Hagyományaink szerint nagyon sok zsidó háziasszony ezt az ételt elkészíti a Szombatok Szombatjára. Miután beszereztél minden hozzávalót, egy római tálat is szerezned kéne valahonnan, ha éppen ilyen nincs a konyhaszekrényedben. Ha ebben készíted el, sokkal finomabb és ízletesebb lesz a sóleted. A füstölt libacombot és a babot áztasd be még előző este.

Hozzávalók:

- 25 dkg szárazbab
- 1 db füstölt libacomb
- 30 dkg marhacomb
- 5 dkg libazsír
- 4 db tojás
- 7,5 dkg hántolt árpagyöngy
- 25 dkg vöröshagyma
- 10 gerezd fokhagyma
- 1 db paprika
- 1 db hegyes erős paprika
- 1 db paradicsom
- só
- bors
- fűszerpaprika

Elkészítés:

A sólet elkészítéséhez a babot és a füstölt libacombot beáztatjuk külön-külön egy éjszakára. A hagymákat megpucoljuk, az összes zöldséget felvágjuk és a tojásokat is megmossuk.

Egy lábosban felhevítjük a libazsírt, ráakjuk az apróra vágott vöröshagymát, és üvegesre pirítjuk. Miután hozzáadjuk a paprikát és a paradicsomot, megdinszteljük, majd levesszük a tűzhelyről, és elkeverjük benne a fűszerpaprikát. Leszűrjük a babot, majd a lábasban összekeverjük a gerslivel és a fokhagymával is. Sózzuk, borsozzuk.

Egy római tálba rakjuk a felét, ráakjuk a libacombokat és a marhahúst, majd a bab másik felét és a tojásokat. Annyi vizet öntünk rá, hogy a tojásokat bőven ellepje, ezután lefedjük, és 90 fokos sütőben 12-14 órán keresztül sütjük.

Jó étvágyat kívánunk.

גמר חתימה טובה

Nile Ima

Minden évben, egyetlen egyszer, Jajm Kippurkor, egy ötödiket kapcsolunk a szokásos napi imákhoz, a Neila-imát. A Neila-ima ideje volt a Szentély kapui bezárásnak órája, akkor végződött be a szent napi I-tenszolgálat. Ugyanebben az órában zárulnak be az ég kapui is, mi pedig ott állunk, és maradék erőnkkel kopogtatunk a kegyelem ajtaján, hogy ne csukódjanak még be: Nyiss nekünk kaput a kapuzárás óráján, mert lemenőben a nap. Szorongás és remény fonódik össze a Neilában, az adja egyedülálló szépségét. Az Asrével Boldogok háznak lakói és az El fog jönni Cionba a Megváltó kezdetével nyitjuk a Neila-imát, mint a szombati Minchát. Az amidában egyetlen szóváltoztatás van: mindenütt, ahol a Megtérés tíz napjától kezdve a beírás szó szerepel, helyette most az mondjuk, hogy lepecsételés.

A suttozva mondott Amidában nem szerepel az egész Viduj, hanem csak az első része, vétkeztünk, elpártoltunk, s nem szerepel negyvennégy kezdődő sora sem. Helyette két másik imát találunk: Kinyújtod kezedet a vétkezők felé, jobbod kész a megtérők fogadására a másik pedig: Az embert a kezdetektől fogva különválasztottad, s érdeemesnek ítélted, hogy Előtted megálljon.

A Tóra-szekrény ilyenkor kinyitva, s a megilletődés egyre fokozódik (a szefard – keleti országokból származó – zsidók körében talán még inkább, mert ők már negyven napja mondják a Szölichot imáit). Most érkezünk a csúcspontra: eljött az az utolsó óra, amikor a Vádlónak (szatan, „sátán”) még mindig meg van tiltva, hogy vádaskodjék az ember ellen. 365 napja van az évnek, a szatan szó gimátriája (a héber betűk szerinti számértéke) pedig 364; az év minden napján ő a vádolónk, csak egyetlenegy napon tilos neki vádaskodni, a most véget érő Jajm Kippurkor. Ezért van az, hogy a Sac ismétlésében még a Szölichot imáiból való betoldások is vannak. Itt is szerepel a Kegyelem tizenhárom módozata, a chazan ismétlésének végén pedig Atyánk, Királyunk-ot mondunk, még akkor is, ha szombatra esik Jajm Kippur.

A befejezés előtt a chazan a közösséggel együtt fennen hirdeti: Halljad, Izrael, az Úr a mi I-tenünk, Ő az egyetlen Úr! Háromszor egymás után erre azt felelik: Áldott Királysága dicsőségének neve mindörökre! – azért, hogy hangsúlyozzák, I-ten királysága minden időben szilárdan áll: a jelenben, a múltban és a jövőben. A megindultság hevében tör ki a kiáltás: az Úr az I-ten! Ez a kiáltás először a Karmel hegyén hangzott fel, amikor Élijáhu próféta legyőzte a Baal prófétáit. Tűz ereszkedett le az égből, hogy elfogadja Élijáhu áldozatát, s a nép a látványra fennhangon hirdette: az Úr az I-ten!

Hétszer ismétljük ezt el, mert a Kados Baruch-Hu jelenléte, a Sechina, közvetlen közelségben lebeg felettünk Jajm Kippurkor, s most, hogy a nap leszáll, hét firmamentumon keresztül kísérik vissza a Sechinát lakozó helyére, ennyi választja el tőlünk rendesen.

Úgy rendezzük, hogy ezeket a paszukok akkor hangozzanak el, amikor már feljönnek a csillagok. Megfűjjük a sófárt, és ezt mondjuk: Jövő ilyenkor az újjáépült Jeruzsálemben!

Ez a sófárhang többek között a Jovel-év sófárjára is emlékeztet bennünket. A hetedik hónapban, a hónap tizedik napján, Jajm Kippurkor, fűjjátok meg a sófárt mindenütt országokban. És szenteljétek meg az ötvenedik évet... Ennek a sófárhangnak a rendeltetése eredetileg az, hogy a rabszolgákat visszatérítse családjukhoz, a földeket pedig gazdájukhoz, a Jovel-év parancsa értelmében. Ma is követjük őseinknek ezt a szokását, abban a reményben, hogy Izrael szétszórta újra össze fognak gyülekezni, visszatérnek családjuk körébe Erec Jisrael földjén.

A Neila-ima végeztével következik a Maariv, azonos a szombat kimenetelek szokásos Maarivval, a szakasz betoldásával az Amidában, végül a Hold megszentelése.

Mielőtt asztalhoz ülünk, hogy véget vessünk a böjtnek, egy pohár borral elválasztjuk a szent napot a következő hétköznaptól, áldást mondunk (aki a tűz világát teremti) az ünnepen szünetelt gyertyafényre. A Havdala után ne végezzünk hétköznapi munkát, hanem siessünk a szukának, a sáornak az első rúdait felállítani a közelgő ünnepre, a Szukotra. Ezzel valósítjuk meg azt az elvet, hogy a micva jutalma micva, s cselekszünk az írásvers szellemében: Ha diadalról diadalra jártok, az I-tenek I-tene lesz láthatóvá Cionban.

Részlet **Israel Méir Lau**, Izrael Állam volt askenázi főrabijának könyvéből.

Kápárot „Keporesz”

A jom kipurt közvetlenül megelőző napon (ha erre valami miatt nincs lehetőség, akkor korábban, a tíz bűnbánó nap során) tartják a kápárot szertartását.

A név gyökere azonos a jom kipur szó gyökerével, és vezeklést jelent. A kápárot szertartása által szimbolikusan megválnak bűneinktől, és megtisztulva lépünk az Örökkévaló elé. A szertartás rövid, bárki elvégezheti a saját otthonában: egy lehetőleg fehér csirkét (férfiak kakast, nők tyúkot, várandós asszonyok egy kakast és egy tyúkot, mások szerint egy kakast és két tyúkot), halat, vagy pénzt fogunk a jobb kezünkbe, és a fejünk fölött háromszor óvatosan körözve vele elmondjuk a megfelelő szöveget (szintén háromszor). A baromfit ezután átadják egy tanult sakternak, aki kóser módon levágja, és húsát (illetve a halat, vagy a pénzt) adományba adják a szegényeknek.

Maga a szertartás a talmudi időkre nyúlik vissza, első említése azonban a Talmud lezárása utáni időkből, a polgári időszámítás szerinti 600 körüli időszakból származik. Több oka van annak, hogy miért éppen baromfival végezték a kápárotot évszázadokon át – többek között a háború utáni Pesten is. Arámi nyelven a kakast „gever”-nek mondják. Héberül a gever jelentése férfi, így tehát egy gever vezekel egy geverért. Emellett a csirke viszonylag olcsó, könnyen hozzáférhető és kóser állat, viszont nem lehetett feláldozni a Szentélyben, vagyis senki nem fogja azt gondolni, hogy a kápárotot végző emberáldozatot mutat be. Emellett szokás, hogy lehetőleg fehér baromfit választanak, utalva Jesájá próféta egy mondatára:

Ha vétkeitek olyanok volnának, mint a bíbor, megfehérülnek, mint a hó; ha vörösek volnának, mint a karmazsin, olyanok lesznek, mint a gyapjú.

Fekete baromfit semmiképpen nem szabad használni, mivel a fekete isteni szigorúságot és büntetést jelképezi. Ugyanígy nem szabad szemmel láthatóan sérült állatot használni.

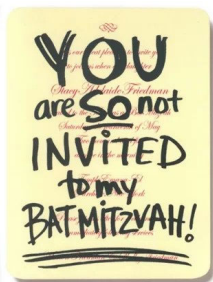
A levágott állatok felhívják az ember figyelmét arra, hogy mennyire fontos a bűnvallomás, a megtérés és az Isten kegyelméért való könyörgés. A szertartáshoz tartozó imában arra kérjük Istent, hogy az adomány fejében mentsen fel minket a nekünk járó szigorú büntetés alól.

A szertartás elvégzésének kötelezettsége gyermekekre is vonatkozik. Ha a család megengedheti magának, jó, ha mindenki saját csirkével/hallal/pénzzel csinál kápárotot, ha ez túlságosan megterhelő lenne, akkor az egész család ugyanazt használja. A kisgyerekeknek természetesen segítségre van szüksége a helyes végrehajtáshoz. Arra is figyeljünk oda, hogy ha nem baromfival, hanem hallal, vagy pénzzel végezzük a szertartást, az elmondott szöveg ennek megfelelően módosul.

Mindezek mellett igen fontos észben tartani, hogy a kápárot NEM áldozat! Nehogy tévedésből azt gondolja valaki, hogy áldozatot mutatunk be, ezért nem használunk hozzá galambot, mivel az bemutatható volt a Szentélyben áldozatként. Azt is fontos hangsúlyozni, hogy maga a szertartás nem vált meg a bűneinktől, hanem csupán szimbolikus tetről van szó, mely felhívja a figyelmünket a nap tematikájára és a megtérés fontosságára.

Forrás: Menachem Meron

Az első hely Adam Sandler bakancslistáján? Izraelbe eljutni

Habár Adam Sandler az egyik leg-
emlékezetesebb izraeli karaktert
adta Hollywoodnak 2008-ban, va-
lójában soha nem járt Izraelben. A
kasszasiker „Ne szórakozz Zo-
hannal” című filmben Sandler ala-
kítja Zohant, az Izraeli Védelmi
Erők emberfeletti képességekkel
rendelkező ügynökét, aki ott-
hagyta a terrorizmus elleni harcot,
hogy New Yorkban fodrászként
dolgozzon.

A szerdán megjelent AARP-nek adott interjún az 56 éves Sandler csípő problémája miatt bottal jelent
meg- arról kérdezték, hogy mi szerepel a bakancslistáján ennyi siker után.

"Hát, még nem voltam Izraelben, pedig én vagyok Zohan, az isten szerelmére. Izgatottan várom,
hogy eljussak oda" - mondta. Azt is megemlítette, hogy szeretne jobban gitározni és megtanulni "be-
szélni egy másik nyelven, például folyékonyan héberül".

Sandler jelenleg Kanadában forgatja következő zsidó témájú filmjét, a "You Are So Not Invited to My
Bat Mitzvah!" címűt. - amely Fiona Rosenbloom azonos című, fiatal felnőtteknek szóló regényén ala-
pul. Az egész családjával van ott, és állítólag néhányan közülük fel is tűnnek majd a filmben, köztük
a 84 éves édesanyja, Judy.

Az AARP-interjú megemlíti a „Csiszolatlan drágakövek” című filmben nyújtott komolyabb, sokak által
dicsért alakítását, melyben Sandler formálja meg a zsidó gyémántkereskedőt. Elmondása szerint,
habár a vígjáték mindig is a kedvenc műfaja lesz, de a komolyabbik oldalát kedvelőknek sem kell
sokáig várniuk, ugyanis jövőre mutatják be az Úrhajós című sci-fi drámát.

Ezen kívül azt is megerősítette, hogy dolgozik egy másik filmen is a „Csiszolatlan drágakövek” zsidó
rendezőivel, Josh és Benny Safdieval (akik nem igazán rendeznek vígjátékokat).

Forrás: (jta.org)

גמר חתימה טובה

Felépítenék a csodarabbi zsinagógájának korhú mását Bodrogkeresztúron

Immáron három új cég is segíti a haszid zsidók zarándoklatát a csodarabbi sírjához. Tömegesen érkeznek haszidok a közel 100 évvel ezelőtt elhunyt csodarabbi Reb Steiner Sája sírjához minden évben Bodrogkeresztúrra, ami jelentős turisztikai és ingatlanpiaci keresletet eredményezett Tokaj környékén, írja a HVG.

A lap arról is beszámolt, hogy a zarándoklatot három új cég segíti. A Reb Shayeles House Kft., valamint a Reb Shayeles House Real Estate, illetve Event Kft. tulajdonosa Rubin Shaye, akinek a családja a fenntartója a rabbi emlékházának és a bodrogkeresztúri zsidó temetőnek.

Az ügyvezető, Goldmann Benjámin a HVG-nek elmondta, hogy szerették volna átláthatóbbá tenni a tevékenységüket, így az egyik cég az emlékházat tartja fenn, a másik az évfordulós eseményeket szervezi, a harmadik pedig ingatlanfejlesztéssel foglalkozik.

A HVG megtudta, hogy a közeljövőben megkezdik a rabbi zsinagógájának korhú újjáépítését. Az épületet a világháború után az állam elkobozta, és előbb egy kerámiagyár raktára lett, majd leégett és elbontották. A cégtulajdonosnak tavaly sikerült megvásárolnia a helyére épített ingatlant, így most a tervek készülnek.

Bodrogkeresztúron három zsinagóga is működött, közülük már csak az egyik épülete maradt meg, amelyben ma az Aggteleki Nemzeti Park Zempléni Tájegységi Irodája működik.

Forrás: (akibic)

Románia vásárolna az izraeli VASKUPOLA légvédelmi rendszerét

Bukarest tárgyalásokat kezdett az izraeli kormánnyal a Vaskupola (Iron Dome) légvédelmi rendszer beszerzése érdekében – közölte szerdán a Hotnews.ro hírportál Vasile Dincu román védelmi miniszter egy előző esti televízióinterjújára hivatkozva.

A tárcavezető a Digi 24 hírtelevízió vendégeként megerősítette azokat az izraeli sajtóértesüléseket, miszerint "nagy az esélye annak", hogy Románia legyen az első európai ország, amely megvásárolja a védelmi rendszert. A Vaskupola számos alkalommal bizonyította hatékonyságát, megsemmisítve a Gázai övezetből Izraelre kilőtt rakéták túlnyomó többségét.

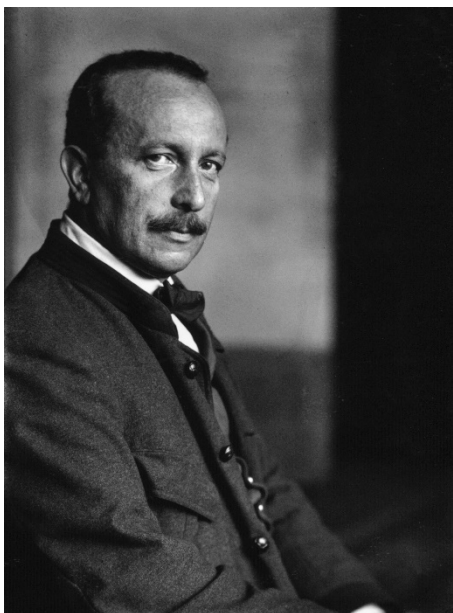
A román védelmi miniszter múlt heti izraeli látogatása alkalmával adott interjút az izraeli Háárec című lapnak. Abban még nem volt hajlandó a Vaskupola beszerzéséről beszélni, csak annyit mondott, hogy Romániának "régóta vágású" hadiipara van, és érdekelt az izraeli innovatív technológiák beszerzésében, mivel Izrael nemcsak katonai felszereléseket akar eladni, hanem arra is hajlandónak mutatkozik, hogy licencet szerezzen ezek romániai gyártására.

Dincu a Digi 24-nek kedden megerősítette, hogy a Vaskupola megvásárlásáról is tárgyalt az izraeli védelmi miniszterrel. Bár az amerikai-izraeli közös fejlesztésű technológiát "embargó" védi, Dincu szerint Romániának valóban "jó esélye van" arra, hogy légvédelme számára megszerezze ezt a rendszert. Jelenleg a román-izraeli katonai együttműködési egyezmény megújításán dolgoznak, amely a ballisztikai védelmi rendszerek, de "nem feltétlenül a Vaskupola" egyes elemeinek romániai gyártására is kiterjed – részletezte a román tárcavezető.

Forrás: (szombat.org)

ISMERETLEN ZSIDÓK NYOMÁBAN V. rész (Félix Salten)

Felix Salten, Salzmann Zsigmond (Budapest, 1869. szeptember 6. – Zürich, 1945. október 8.), magyar származású osztrák író. Nevét 1923-ban írt munkája, a Bambi tette világhírűvé. Németországban 1936-ban betiltották. Két évvel ezután Bécsből menekülnie kellett és a svájci Zürichbe költözött.

Siegmund Salzmann néven született Pesten, majd háromhetes korában családja Bécsbe költözött. Apja, Salzmann Fülöp, a pesti sürgőny íróda ügykezelője, anyja Singer Mária. A 19. század végén több más zsidó család is kivándorolt Magyarországról Ausztriába, miután 1867-től ott lehetőségük nyílt a teljes állampolgárság elnyerésére. Amikor apja csődbe jutott, kénytelen volt iskoláit korán abbahagyni és munkába állni egy biztosítási irodában. Emellett versekről és könyvekről írt ismertetőket újságokban. Közben csatlakozott a Fiatal Bécs Körhöz. Bécsben felvették a „Zur Wahrheit” nevű szabadkőműves páholyba.

1887-től hírlapíró Bécsben; 1890-től 1892-ig szerkesztője volt az Allgemeine Kunst-Chroniknak, melybe az irodalmi rovatot is írta; azután a Wiener Allgemeine Zeitung szerkesztőségébe lépett. Ezen kívül munkatársa volt a Frankfurter Zeitung, N. Illustrierte Zeitung, a Gartenlaube és a Freie Bühne-nek.

1902-ben Émile Zoláról írt nekrológja ismertette meg nevét a szélesebb irodalmi körökkel, majd hamarosan elismert kritikusként teljes munkaidőben jelentetett meg művészeti és színházi kritikákat a bécsi sajtóban. 1901-ben megalapította Bécs első, de rövid életű irodalmi kabaréját. 1900-ban publikálta első, rövid történetekből álló gyűjteményét. Ezután majd minden évben publikált valamilyen művet, novella- és esszégyűjteményt, utazási könyvet, regényt. Továbbra is jelentetett meg írásokat szinte az összes fontosabb bécsi lapban. 1925-ben elnöke lett az osztrák P.E.N. klubnak, mely tisztséget 1934-ig viselte.

Leghíresebb munkája a Bambi, melyet 1923-ban írt. 1928-ban fordították angolra. Az angol fordítást Thomas Mann ajánlotta a rajzfilmkészítő Walt Disney figyelmébe. 1933-ban 1000 dollárért eladta a megfilmesítési jogot Sidney Franklin rendezőnek, aki később továbbadta a Walt Disney stúdióknak. 1942-ben került a mozikba az írása alapján készített film. Később még írt más regényeket is a Bambi szereplőivel, többek közt a Bambi gyermekei-t és egy mókus életéről szóló regényt, a Perri-t. Az állatregényeken kívül más műfajokban is megfordult, Josephine Mutzenbacher álnéven írt több pornográf regényt is, az egyik Magyarországon Egy bécsi kurva emlékei címmel jelent meg.

Otilie Metzl színésznővel kötött házasságából két gyermeke született, Paul és Anna-Katherina. Az 1930-as években a náciizmus előretörése miatt egyre veszélyesebbé vált az életük, Adolf Hitler 1936-ban betiltotta könyveit. Két évvel ezután Bécsből a svájci Zürichbe költözött, majd haláláig ott élt.

Forrás: (wikipedia)

EMBERBARÁT HETILAP NAGY FÜVÁROS ZSINAGÓGA

ב"ה

REJTVÉNY, AGYTORNA (SÁBESZ UTÁNRA)

AGYTORNA

1. Hány új szót tudsz alkotni a következő szó betűiből? (2 perc)

VITORLÁS _____

2. Egy fiúnak valaki azt mondja: "Te fiam vagy, és én nem vagyok az apád."

Ki lehetett az?

3. Szám úr

Nézd meg a rajzot! Milyen számokat ismersz fel?

EMBERBARÁT HETILAP

NAGY FUVÁROS ZSINAGÓGA

ב"ה

HÓNAP	NAP	IMA	REG- GEL	ESTE	HÉBER DÁTUM	HÉBER HÓ- NAP
S	18. VASÁRNAP	SZLICHOT	7:00	18:30	22	E
Z	19. HÉTFŐ	SZLICHOT	6:30	18:30	23	
E	20. KEDD	SZLICHOT	6:30	18:30	24	L
P	21. SZERDA	SZLICHOT	6:30	18:30	25	
T	22. CSÜTÖRTÖK	SZLICHOT	6:30	18:30	26	U
E	23. PÉNTEK	SZLICHOT ⚡ 18,21	6:30	18:15	27	
M	24. SZOMBAT	NICÁVIM ⌚ 19,24	8:00	18:45	28	L
B	25. VASÁRNAP	EREV ROS HÁSÁNÁ ⚡ 18,14	7:00	18:15	29	
E	26. HÉTFŐ	ROS HÁSÁNÁ I. ⚡ 19,20	8:00	18:15	1	T
R	27. KEDD	ROS HÁSÁNÁ II. ⌚ 19,18	8:00	18:15	2	
	28. SZERDA	GEDALJA BÖJT ⌚ 19,00	6:30	18:15	3	
	29. CSÜTÖRTÖK	SZLICHOT	6:30	18:15	4	
	30. PÉNTEK	SÁBESZ ⚡ 18,07	6:30	18:15	5	I
O	01. SZOMBAT	VÁJÉLECH (SÁBÁT SUVÓ) ⚡ 19,09	8:00	18:30	6	
K	02. VASÁRNAP	SZLICHOT	7:00	18:00	7	
T	03. HÉTFŐ	SZLICHOT	6:30	18:00	8	
Ó	04. KEDD	SZLICHOT MINCHA IMA (13,00) EREV JOM KIPUR ⚡ 17,59	6:30	18:00	9	S
B	05. SZERDA	JOM KIPUR MÁZKIR ⌚ 11,30 NILE ⌚ 17,30 VÉGE ⚡ 19,01	8:00	18:00	10	
E	06. CSÜTÖRTÖK		7:00	18:00	11	
R	07. PÉNTEK	SÁBESZ ⚡ 17,53	7:00	18:00	12	R
	08. SZOMBAT	HÁÁZINU ⌚ 18,56	8:00	18:15	13	
	09. VASÁRNAP	EREV SZUKKOT ⚡ 17,49	8:00	18:00	14	
	10. HÉTFŐ	SZUKKOT I. ⚡ 18,52	8:00	18:00	15	
	11. KEDD	SZUKKOT II. ⌚ 18,50	8:00	18:00	16	I
	12. SZERDA	FÉLÜNNEP I.	7:00	18:00	17	
	13. CSÜTÖRTÖK	FÉLÜNNEP II.	7:00	18:00	18	
	14. PÉNTEK	SÁBESZ ⚡ 17,40	7:00	17:45	19	
	15. SZOMBAT	SZUKKOT ⌚ 18,42	8:00	18:00	20	
	16. VASÁRNAP	HOSÁNÁ RÁBÁ ⚡ 17,36	8:00	17:45	21	
	17. HÉTFŐ	SMINI ÁCERET MÁZKIR ⌚ 9,30 ESTE TÓRAI KÖRMENET ⚡ 18,39	8:00	17:45	22	
	18. KEDD	SZIMCHÁT TÓRA ⌚ 18,37	8:00	17:45	23	

SPORT HÍREK

Horogkeresztes minta miatt tiltották be a firenzei futballklub mezét harminc évvel ezelőtt.

Az 1980-as, 90-es évek voltak a futballmezek aranykorszaka, amikor a könnyű poliészterből készült trikók leváltották a kevésbé szellőző és nehéz pamutmezeket. Az új anyagoknak és a technológia fejlődésének köszönhetően a tervezők fantáziája szabadon szárnyalhatott, ennek eredményeként pedig minden korábbinál színesebb és extravagánsabb mezek lepték el a pályákat. Elég csak Jorge Camposra, a mexikói válogatott kapusára gondolni, aki úgy nézett ki az 1994-es világbajnokságon, mint egy papagáj.

Mások szerint viszont olyan rettenetes mezek születtek ebben a két évtizedben, főleg a kilencvenes években, amelyeknek sosem lett volna szabad napvilágot látniuk. Elrettentő példaként szokták emlegetni a Hull City 1992/93-as szezonban használt tigriscsíkos mezét vagy a Bochum szivárványos mezét a 98/99-es idényből.

Bármennyire is megosztók voltak ezek a mezek, egyiket sem tiltották be, nem vonták ki őket a forgalomból. Nem úgy, mint a Fiorentina harminc évvel ezelőtti idegenbeli mezét, ami tele volt horogkeresztekre emlékeztető mintákkal.

1991 és 1993 között a nagy olasz sportszergyártó, a Lotto volt a firenzei klub mezbeszállítója. Az 1992/93-as szezonra egy kellemes megjelenésű idegenbeli mezt terveztek a csapatnak, a hagyományoknak megfelelően a fehér szín dominált rajta, az egyediségét pedig a lila vállak és az azokon lévő bonyolult geometriai alakzatok adták.

A szerelés kezdetben jó fogadtatásra talált, a szurkolók és a játékosok is szerették – egészen addig, amíg ki nem derült, hogy a labirintusszerű vonalak több helyen is úgy keresztezik egymást, hogy horogkeresztet, avagy szvasztikaszerű ábrákat formáztak. Ez egészen sokáig senkinek sem tűnt fel, a Fiorentina 1992 őszén több mérkőzést is gond nélkül lejátszott a mezben. A szerelés körüli felhajtás november végén, két egymást követő idegenbeli meccs után kezdődött.

A l'Unità című újság – amit az Olasz Kommunista Párt hivatalos lapjaként alapítottak – egyik olvasója szúrta ki a szerencsétlen mintázatot a Fiorentina mezén, ami után tollat és papírt ragadott, és levélben fejezte ki megdöbbenését a felfedezés miatt. Pár nappal később már a Corriere della Sera és a többi nagy olasz napilap is foglalkozott a Fiorentina mezével.

Bármely klubnak kínos lenne, ha horogkeresztekkel hoznák összefüggésbe, de különösen egy olyan klub számára kínos ez, amely kényesen igyekszik elhatárolódni múltja sötét részeitől. A Fiorentina ugyanis részben Luigi Ridolfinak, Benito Mussolini Nemzeti Fasiszta Pártjának tagjának köszönheti alapítását, az 1931-ben átadott stadionjukat pedig eredetileg Giovanni Bertáról, egy fasiszta harcosról nevezték el.

A Fiorentina az ügy kipattanása előtt négy bajnokin játszott a kifogásolt szerelésben. A klub és a mezgyártó a szezon közepén közleményben tisztázta, hogy a „szerencsétlen optikai hatás” csupán a véletlen következménye, ám ennek ellenére lecserélik a mezt. A Lotto gyorsan előállt egy új, lényegesen egyszerűbb, teljesen fehér vendégszereléssel, ami mentes volt mindenféle motívumtól, egyedül a gallérján és ujján húzódó vékony lila csík dobta fel valamelyest.

SPORT HÍREK

Gigi Radice, a csapat akkori edzője is kifejtette véleményét az üggyel kapcsolatban: „Örülök a Fiorentina és a Lotto közös megegyezésével hozott döntésnek, hogy megváltoztatjuk az idegenbeli mezeket. Ahogy tegnap Nápolyban mondtam, sem én, sem a játékosok nem vettük észre, hogy a Lotto, a mezeket és a cipőket szállító cég keresztbe tett motívumai horogkeresztet formáznak. Nagyon örülök a döntésnek, mert ez megerősíti, hogy a Fiorentina és maga az iparág is jóhiszemű volt. Nem hiszem, hogy bárkinek is eszébe jutott volna horogkeresztet csempészni egy futballmezre” – mondta.

Ahogy a betiltott tárgyak többsége, úgy ez a mez is kultikus lett, a mezgyűjtők manapság az egyik legkeresettebb és legértékesebb meznek tartják. Ugyanakkor a Fiorentina-szurkolók körében már kevésbé népszerű, nem utolsósorban azért, mert arra emlékezteti őket, hogy szeretett klubjuk a 16. helyen fejezte be a szezont, ami azt jelentette, hogy 54 évnyi első osztályú tagság után kiestek a másodosztályba. Pedig akkoriban még olyan világklasszisok fociztak Firenzében, mint Dunga, Stefan Effenberg, Brian Laudrup és Gabriel Batistuta.

A Lotto az eset után nem vetette el teljesen ezt a mintázatot, egy évvel később az izraeli Maccabi Haifa egyik mezéhez használták fel, de pont annyi módosítással, hogy még véletlenül se ismétlődessen meg a szerencsétlen optikai hatás.

Roger Federer bejelentette a visszavonulását

Csütörtökön bejelentette visszavonulását Roger Federer, a svájciak 20-szoros Grand Slam-győztes teniszklasszisa.

„41 éves vagyok, 24 év alatt több mint 1500 mérkőzést játszottam, és a tenisz nagyvonalúbban bánt velem, mint ahogy arról valaha is álmodtam volna. Eljött az idő, hogy belássam és felismerjem, ennyi volt. Itt az ideje, hogy befejezzem a pályafutásomat” – mondta a közösségi médiában közzétett videóban. Federer, aki augusztus 8-án ünnepelte 41. születésnapját, nem játszott hivatalos mérkőzést azóta, hogy 2021. július 7-én kiesett a lengyel Hubert Hurkacz ellen a wimbledoni negyedöntőben. 2022 júliusa óta már a hivatalos világranglistán sem szerepel.

Pályafutása során 310 hétig (közte a rekordnak számító 237 egymást követő héten át) vezette a férfi teniszezők világranglistáját. Egyéniben 103 ATP-címet nyert, ez **Jimmy Connors** után a második legtöbb. Több mint 130 millió dollárt keresett pénzdíjakból, a Forbes gazdasági magazin augusztus végi adatai szerint összkeresete 1,09 milliárd dollárra tehető, ezzel ő az egyike a hétmilliárdos sportolónak.

Húsz Grand Slam-tornán győzött, Wimbledonban rekordot jelentő nyolc alkalommal lett első, emellett Melbourne-ben hatszor, a US Openen ötször, míg a Roland Garros-on egyszer diadalmaskodott.

Visszavonulását alig két héttel azután jelentette be, hogy 40 esztendősen elbúcsúzott a tenisz női legendája, az egyesben 23-szoros Grand Slam-tornagyőztes amerikai **Serena Williams**.

IMAI DÖK, GYERTAGYÚJTÁS, IDÖSEK KLUBJA ESEMÉNYEK

2022. Szept. 30. – 2022. Okt. 7.

DÁTUM	REGGEL	ESTE
30. péntek	7:00	18:15
01. szombat	8:00	18:30
02. vasárnap	7:00	18:00
03. hétfő	6:30	18:00
04. kedd	6:30	18:00
05. szerda	8:00	19:01
06. csütörtök	7:00	18:00
07. péntek	7:00	17:45

Gyertyagyújtás és Szombat kimenetele Budapesten

DÁTUM	ESTE	DÁTUM	ESTE
30. péntek	18:08	24. szombat	19:10
07. péntek	17:54	01. szombat	18:56

POÉN SAROK

Mi a különbség a gazdag és a szegény zsidó között?

A szegény zsidó saját maga mossza a Mercedes-ét.

Megkérdezték a Rabbót, igaz-e, hogy erkölcsstelen egy földszinti lakásban fényes nappal, nyitott ablakkal nemi életet élni.

A válasz:

- Nem erkölcsstelen, de praktikusabb nővel!

ו

A 6. betű a Váv, amit „v” hangnak ejtünk. Számértéke: 6. Jelen-tése: horog. Ez a betű is szerepel az Ö.való négy betűs nevében.

U

Az előljáróság kíván minden hittestvérünknek és családtagjainak jó egészséget és erőt az új esztendőre (5783). Gmár Hátimá Tová!

גמר חתימה טובה

EMBERBARÁT IDÖSEK KLUBJA

„IDÖSEK KLUB” -ja, rendezvényeire várjuk kilénc tagjait. Várjuk tagjaink szíves megjelenését és ötleteiket, melyekkel segítik a klub működését. Következő klubrendezvényt október 12.- én, szerdán délelőtt 10:00 órától tartjuk a földszinti klubteremben.

Kiadja: Nagy Fuváros utcai Templomkörzet
Budapest. 1084 Nagy Fuváros utca 4.
Tel: 334 27 31
Email: nagyfuvaros@gmail.com
<https://www.facebook.com/Nagyfuvaros4>

Felelős kiadó: Streit Sándor
Szerkesztő: Streit Gábor